

Asia: VN/20350/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi alkoholilain muuttamisesta (panimoiden, tislaamoiden ja viinitilojen ulosmyyntioikeuden laajentaminen)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto hallituksen esityksestä laiksi alkoholilain muuttamisesta.

Pääministeri Orpon hallituksen tavoite on toteuttaa merkittävä alkoholipoliittinen suunnanmuutos useiden alkoholilakiin tehtävien erillisten lakiesitysten myötä. Alkoholilain muutosesityksiä ei kuitenkaan tulisi arvioida erikseen vaan kokonaisuutena, jotta kaikkien alkoholilakiin esitettyjen muutosten yhteisvaikutusta voitaisiin arvioida. Alkoholilain muutokset heikentävät alkoholiyhtiö Alkon monopolia ja sen kansanterveydellistä tehtävää. Lakimuutokset myös heikentävät pitkällä aikavälillä kansanterveyttä, lisäävät yhteiskunnan kuluja ja voivat heikentää työllisyyttä. Kuten Terveiden ja hyvinvointilaitoksen raportissa todetaan, väestön terveyden, hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämiseksi kestäväällä tavalla tarvitaan edelleen alkoholipoliittikkaa, jolla säännellään alkoholin saatavuutta, hintoja ja markkinoita (Mäkelä & Warpenius 2024).

Panimoiden, tislaamoiden ja viinitilojen ulosmyyntioikeuden laajentamisella ei arvioida hallituksen esityksessä olevan suuria vaikutuksia alkoholin kokonaiskulutukseen. Esityksessä lisätään kuitenkin vahvojen alkoholijuomien saatavuutta kansallisesti, joka terveystieteellisen tutkimustiedon valossa on haitallista väestötasolla.

Esityksen suhde muuhun lainsäädäntöön

Alkoholilain tarkoituksena on vähentää alkoholin kulutusta rajoittamalla ja valvomalla niihin liittyvää elinkeinotoimintaa, jotta alkoholin käyttäjille, muille ihmisille ja yhteiskunnalle aiheutuisi alkoholista mahdollisimman vähän haittoja. Hallituksen esittämä lakimuutos panimoiden, tislaimoiden ja viinitilojen ulosmyyntioikeuden laajentamisesta on ristiriidassa alkoholilain kansanterveysperustaisen tarkoituksen kanssa.

Koska hyvinvointiyhteiskunnan kantokyky ei riitä nykyistenkään alkoholihaittojen puskurointiin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa (Mäkelä & Warpenius 2024), lakimuutoksen perustuslainmukaisuutta on syytä arvioida erityisesti perustuslain (1999/731) 19 §:n valossa.

Vuonna 2024 julkaistun tutkimuksen mukaan Suomessa elää 89 000 lasta perheissä, joissa vähintään toisella vanhemmalla on ollut tai on vakava päihdeongelma (Raitasalo 2024).

Perustuslainmukaisuuden lisäksi on syytä arvioida, onko hallituksen esitys ristiriidassa Suomen ratifioiman lapsen oikeuksien sopimuksen kanssa.

Tutkimustieto alkoholin saatavuuden lisäämisen vaikutuksesta kansanterveyteen ja -talouteen

Alkoholi on myrkyllistä, minkä vuoksi se ei ole tavallinen kulutushyödyke. Päihteenä alkoholi aiheuttaa sosiaalisia, taloudellisia ja terveydellisiä haittoja yksilöille, heidän läheisilleen ja yhteiskunnalle. Alkoholihaitat eivät koske vain riski- tai suurkuluttajia, vaan myös kohtuullisena pidettyyn käyttöön liittyy riskejä.

Laajan kansainvälisen näytön perusteella tiedetään, että vaikuttavimmat keinot alkoholihaittojen vähentämiseksi ovat alkoholin korkea verotus, korkea hinta sekä saatavuuden ja markkinoinnin rajoittaminen (WHO 2019; THL 2023).

Alkoholin käytön lisääntymisestä aiheutuvat haitat kohdistuvat erityisesti haavoittuvassa asemassa oleviin väestöryhmiin, kuten päihteitä jo riskitasolla käyttäviin ja heidän läheisiinsä, matalampiin koulutus- ja tuloryhmiin sekä lapsiperheisiin ja iäkkäisiin (Mäkelä ja Warpenius 2024). Inhimillisten kustannusten lisäksi alkoholin lisääntyvä käyttö vaikuttaa myös kansantalouteen: alkoholimarkkinoiden laajentamisesta aiheutuvat lisääntyvien vero- ja työtulojen ei ole arvioitu riittävän kattamaan alkoholihaitoista aiheutuvia kustannuksia (THL 2023).

Alkoholin saatavuuden lisääminen aiheuttaa työllisyyden ja kansanterveyden heikentymistä sekä lisää sosiaali- ja terveystalouden järjestelmän ja oikeuslaitoksen kuormitusta. Alkoholilain suunnanmuutoksen kustannuksista suurin osa tulee julkisen sektorin maksettavaksi.

Suomen vastuullinen ja tietoon perustuva alkoholipolitiikka on toiminut hyvän alkoholipolitiikan esimerkkinä kansainvälisesti. Toimivaa alkoholipolitiikkaa ei kannata rapauttaa. Mikäli nyt lausuttavana oleva hallituksen esitys hyväksytään, täytäntöönpanossa on kiinnitettävä erityistä huomiota myyntiaikoihin, ikärajavaltontaan sekä myynnin rajoittamiseen vahvasti päihtyneille.

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue ei kannata alkoholilakiin esitettyjä muutoksia panimoiden, tislaimoiden ja viinitilojen ulosmyyntioikeuden laajentamisesta.

Viitteet

Mäkelä, P. ja Warpenius, K. (2024): Suomalaisten alkoholinkäyttö, juomatavat ja alkoholihaitat: Juomatapatutkimuksen tuloksia. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL. Saatavana verkossa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-554-4>

Raitasalo K. (2024): Miten yleisiä perheiden päihdeongelmat ovat? Tutkimuksesta tiiviisti 23/2024. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL. Saatavana verkossa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-313-3>

THL (2023): Alkoholipoliittiset menetelmät. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL. Saatavana verkossa: <https://thl.fi/aiheet/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/alkoholi/alkoholipolitiikka/alkoholipoliittiset-menetelmat>.

WHO (2019): The SAFER technical package: five areas of intervention at national and subnational levels. Geneve: World Health Organization. Saatavana verkossa: <https://www.who.int/publications/i/item/9789241516419>

Renström Nea

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue - vt. palvelualuejohtaja, yhteiset sosiaali- ja terveysterveyst, Anu Mustakari-Ilovuori 13.2.2026 § 6